

mo tantum presentia respicit, Deus futura et æterna cognoscit. Communis ad Deum querela sanctorum est, quare contra eos injustum iudicium fiat, et innoxium in persecutionibus sanguinem fundant; ac si quando ante tribunal steterint iudicium sæcularium iudex acceptis muneribus condemnet insonstem, et reum liberet: quod quidem non solum de iudicibus sæculi, sed interdum de Ecclesiæ quoque principibus dici potest, quod propter munera lace- rent legem, et non perducant usque ad finem iudicium, et impius prævaleat adversus justum, et magis in iudicio peccatum divitis quam pauperis veritas defendatur, unde querimonia est iudicium exire perversum. Non debemus super hac rerum inæquitate turbari, videntes et in principio mundi ab im- pio Cain interfectum Abel justum, et postea exsulante Jacob regnare in domo patris Esau. Ægyptii luto et latere affligunt filios Israel.

Quare non respicis super iniqua agentes, et taces devorante impio justiore se? Et facies homines quasi pisces maris, et quasi reptile non habens principem.

Dominus noster sciens clementiæ suæ pondera atque mensuras, interdum non exaudit clamantem, ut cum probet, et magis provocet ad rogandum, et quasi igne excoctum, justiore et pariorem faciat. Quod intelligens Apostolus, secundum id quod misericordiam consecutus a Domino, ait, non defcimus; et benedicit Deum in omni tempore, et scit quia qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

BALUZII NOTÆ.

* De Ecclesiæ principibus, id est, episcopis. Sic enim vocantur episcopi a veteribus et ab ipsis pon-

De Sion egredietur lex, et verbum Domini de Hierusalem, et iudicabit inter populos multos, et corripiet gentes fortes usque in longinquum, et conflabunt gladios suos in vomeres, et hastas suas in ligones, non sumet gens adversus gentem gladium, et non discent ultra belligerare. Venite et videte opera Domini, quæ posuit prodigia super terram, auferens bella usque ad finem terræ. Arcum conteret, et confringet arma, et scuta comburet igni.

Heu, proh dolor! jam in multis gentibus factum est ut bellandi studio cessante, agriculturæ operam dent, propter quam etiam arma in utensilia versa sunt; et adhuc Burgundionibus necesse est, propter assidua domestica bella, ut falces, ligones ac vomeres consententur in gladios.

Vacate et videte quoniam ego sum Deus. Mei autem pene vacillaverunt pedes, pene effusi sunt gressus mei. Quia æmulatus sum contra iniquos, pacem peccatorum videns, quod non recogitaverunt de morte sua, et firmata sint vestibula eorum. In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur. Idcirco nutriti sunt ad superbiam, circumdederunt iniquitatem sibi, processerunt a pinguedine oculi eorum, transierunt cogitationes cordis, irriserunt et locuti sunt in malitia, calumniam de Excelso loquentes.

Quæ et ista sententia dicit, etiam corporaliter ex parte facta fuissent, si Burgundiones acquiescent.

† tificibus Romanis, ut dictum est ad Lupum Ferrariensem.

SERMO EXHORTATORIUS AD PLEBEM

DE FIDEI VERITATE ET TOTIUS BONI INSTITUTIONE.

I. Audite, fratres nostri, familia Christi, grex summæ pastoris, populus pascuæ ejus, et oves manus ejus. Introite portas æterni regis in confessione, et atria ejus in hymnis, ut vobis dicatur: *Ecce nunc benedicite Domino, omnes servi Domini, qui statis in domo Domini, in atris domus Dei nostri. Querite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum prope est. Et quam prope est! In ipso enim vivimus, et movemur, et sumus. Est enim cunctis mentibus interior, cunctis corporibus interior, ipse intus replet, exterius circumdat, inferius portat, superius protegit. Ipse qui nunc sic prope est, veniet tempus quando inveniri non poterit. Et quare non invenietur qui ubique est, qui nusquam deest? Quia jam non erit tempus Dominum querendi, sed poenas luendi eos qui nunc eum non inveniunt. Agite quod psalmus dicit: *Confiteantur tibi, Domine, omnia opera tua, et sancti tui benedicant tibi. Benedicite cum ipsis, aut confitemini cum universis operibus Domino.**

II. Non vobis necesse est transmigrare de locis ad loca, de regno ad populum alterum, ad querendum Dominum. Ipse se vobis ultroneus offert, et dicit: *Ecce sto ad ostium, et pulso. Si quis audierit vocem meam et aperuerit januam, introibo ad illum, et cœnabo cum illo, et ipse mecum. Quid unquam tam dulce? quid tam jucundum? Adjungit etiam, et dicit: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. Ecce vult intrare ad te, ut cœnes cum illo; non te pigeat aperire. Non solum in mente tua vult cœnare tecum, verum etiam te vult levare in thronum suum, ut sed eas cum illo. Cui talia promittantur, quid amplius desiderare debet? Promittit adhuc Dominus, et dicit: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Sint ergo lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris, et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati**

servi illi, ad quos veniunt Pater et Filius, et mansionem apud eos faciunt. Væ autem illis qui talem hospitem a se repellunt; quoniam in malevolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Et ideo nolite cogitare inania, nolite desiderare peritura; ineptas autem et aniles fabulas devitate, exercete vos ipsos ad pietatem. Aperite Domino pulsanti, ut intret ad vos, et cœret vobiscum, et mansionem apud vos faciat. Nec tacens pulsat, sed loquitur unicuique animæ pulsans: *Aperi mihi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea.* Vos autem curam omnem subinferentes ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam. Si enim meditando de fide vestra et spe, crescit in scientia et cognitione Dei, non vacui nec sine fructu vivitis, et ita Dominum hospitem tenetis.

III. Fides est, qua credimus unum Deum omnipotentem, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, veram Trinitatem, veram Unitatem. O quam vera Trinitas, ubi nullus nascitur ex se, nullus procedit a se, sed alter ex altero! Filius videlicet nascitur ex Patre, Spiritus sanctus procedit ex Patre et Filio. Procul dubio igitur apparet quod alius sit qui genuit, alius qui genitus est, alius qui de utroque procedit. O quam vera Unitas, ubi non est alius spiritus Patris, alius Filii, sed unus utriusque; nec prius procedit ex Patre in Filium, deinde ex Filio ad diffundendum in cordibus fidelium charitatis donum; sed simul ex utroque. Non est alia deitas Patris, alia Filii, alia Spiritus sancti, sed una trium deitas; et idcirco vere unus Deus. Nam si esset alia et alia, non esset unus. Una ergo deitas, una æternitas, una majestas, una potentia, una voluntas, una operatio, una pietas, una gloria. Et quia est omnino alius et alius, ideo Trinitas; et quia non est aliud et aliud, ideo Unitas; quia non est ipse Pater qui Filius, non ipse Filius qui Pater, aut Spiritus sanctus, ideo vera Trinitas. Quia vero hoc est Pater quod Filius, hoc Filius quod Pater et Spiritus, ideo vera Trinitas [*Leg. Unitas*]. Nativitatem Filii non præcessit potestas aut voluntas Patris. Sic processionem Spiritus sancti nihil fuit quod præcederet. Patrem confitemur genitorem Filii, factorem autem cœli et terræ, visibilem omnium et invisibilem rerum. Filium confitemur ingenitum Patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, *ἰσοούσιον* Patri, hoc est, ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo, et quæ in terra, per quem majestatem Patris laudant angeli, adorant dominationes, tremunt potestates, cœli et cœlorum virtutes. Spiritum sanctum confitemur vivificantem, ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per prophetas. Donum dantes simul tres, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum confitemur, sine confusione indivisos, sine tempore sempiter-

A nos, sine differentia æquales. Unus Dominus magnus et laudabilis nimis, cujus magnitudinis non est finis, et sapientiæ non est numerus. Magnus certe non mole, sed virtute; qui dum per molem corporis nusquam est, per incircumscripam substantiam nusquam deest.

IV. Hanc veram Trinitatem, veramque Unitatem, unum Dominum, laudant de cœlis, laudant in excelsis omnes angeli, omnes virtutes, sol et luna, stellæ et lumen, cœli cœlorum, et aquæ quæ super cœlos sunt. Quia ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt. Laudant de terra dracones et omnes abyssi, ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, montes et colles, ligna fructifera, et omnes cedri, bestię, et universa pecora, serpentes, et volucres pennatæ, reges terræ, et omnes populi, principes, et omnes iudices terræ, juvenes et virgines, senes cum junioribus, quia exaltatum est nomen ejus solius. Et confessio ejus super cœlum et terram, et laus in Ecclesia sanctorum. Laudantur enim in sanctis suis, in armamento virtutis suæ, in virtutibus suis, secundum multitudinem magnitudinis suæ, in sono tubæ, in psalterio et cithara, in tympano et choro, in chordis et organo, in cymbalis bene sonantibus, in cymbalis jubilationis.

V. Cum ergo ista omnia simul, rationabilia et irrationabilia, incessanter laudent Deum, quomodo homines, ad imaginem et similitudinem Dei conditi, et ad laudem gloriæ ejus vocati, debent esse pigri, aut tardi, aut otiosi? Et illa quidem laudant Dominum semper. Nos autem, etsi non possumus semper, laudemus saltem frequenter; quibus per Apostolum dicitur: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus qui vos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum.* Et per prophetas: *Narrate omnia mirabilia ejus, annuntiate inter gentes studia ejus, notas facite in populis adinventiones ejus.* De quibus virtutibus et mirabilibus, qualia sint, sanctæ Scripturæ verbis sic prædicatur: *Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem. Qui fundavit terram super basim suam; non commovebitur in sæculum sæculi. Qui demisit lapidem angularem ejus, cum laudarent simul eum astra matutina, et jubilerent omnes filii Dei. In fortitudine ejus, repente maria congregata sunt; et prudentia ejus percussit superbium. Qui extendit aquilonem super vacuum, et appendit terram super nihilum. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Qui aufert stillas plaviæ, et sicut alia translatio dicit, innumerabiles illi stillicidia. Qui mensus est pugillo aquas, et cœlos palmo ponderavit. Qui appendit tribus digitis molem terræ, et liberavit in pondere montes, et colles in statera. Cujus thronus flammæ ignis et rotæ ejus ignis accensus. Fluvius igneus rapidusque egreditur a facie ejus. Millia millium ministrant ei, et decies millies centena millia sistent ei.* Omnes namque exercitus cœli assistunt ei, non solum a dextris, sed etiam a sinistris: de quibus propheta vidit egredi

spiritum dicentem : *Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum ejus, id est, decepti et decipiendi regis, ut ascenderet ad locum ubi ei paratus erat interitus.*

VI. Istius sinistri exercitus aut princeps aut magnus, invidendo sancto viro Job, expelivit eum ut sibi concederetur a Domino, non ad probandum quod factum est per eum nolente illo, sed ad reprobandum quod multitudini malitiæ suæ sederebat. Hujus sinistri exercitus princeps accessit ad primum hominem, bene et bonum a bono Deo conditum, igne invidentiæ succensus; et decepit ac prævaricatorem fecit, atque omnimodæ corruptelæ subjecit, et de societate angelorum depositum, socium sibi fecit, atque de luce angelica abstractum, tenebris suis subjugavit, et æternæ morti obnoxium reddidit. Dominus autem summe bonus et pius, ut tam magnam ruinam repararet, tam magnum vulnus, misit Filium suum Deum Verbum, ut caro fieret, id est, homo verus, et habitaret in nobis, id est, in humanitate perfecta, quam sumpsit pro nobis (Aug. in Joan., Tract. iv) ex nobis, id est, ex sancta Virgine ad hoc præparata et custodiata; habitaret autem corporaliter, non spiritaliter, ut in sanctis cæteris, id est, dono gratiæ, sicut scriptum est : *Qui adhæret Domino, unus spiritus est.* Qui licet Domino adhæreant, et Deus in illis habitet, non tamen exinde efficitur ut dii sint naturaliter, sicut in Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, ut Deus sit substantialiter. Quæ humanitas, ex quo esse cœpit, non aliud esse potuit quam Deus et unicus Filius, quia unigenitus caro factus est, ut sit verus Deus, verus homo, unus Deus. Et licet aliud sit caro, aliud divinitas; non tamen ipse alius est in carne, alius in divinitate; sed utroque unus Christus Deus homo, permanente utriusque naturæ veritate et integritate; id est, non mutata humanitate in divinitatem, neque conversa divinitate in humanitatem: qui ex utroque unus Christus Deus, ita adoratur cum Patre et Filio ab omni creatura, ut superius diximus, sicut adorabatur antequam Verbum caro fieret: quia inconvertibilis deitas, quæ inconvertibiliter infirmitatem nostram, in qua mori posuit, suscepit incarnatione sua, nec minui potuit, nec augeri.

VII. Verus Deus ergo et verus homo, unus Dominus noster Jesus Christus, venit ad passionem, ut perferret omnia illa quæ de illo prænuntiata sunt per Scripturas. Unde comprehensus, et ligatus, flagellatus, irrisus, et in cruce suspensus, cum veniret hora ut potestate propria poneret animam suam, potestate iterum eam sumpturus, clamans voce magna, dicit : *Consummatum est* : et inclinato capite tradidit spiritum. Natus autem vera nativitate, veræ carnis sustinuit veram passionem, suscepit veram mortem, veræ carnis resurrectione præbuit se ipsum vivum discipulis in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis et loquens de regno Dei, manducavit et bibit coram eis, non necessitate, sed po-

testate. *Et videntibus illis, elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri asiterunt juxta illos in vestibus albis, qui et dixerunt : Viri Galilæi, quid stalis aspicientes in cælum? Hic Jesus, qui assumptus est a vobis ad cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Sedet ergo in ea carne quam assumpsit pro nobis, ad dextram Patris, et venturus est in gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, qui est testis fidelis; primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ, Agnus Dei qui tollit peccata mundi: qui ita laudatur cum Patre ab angelis : *Sedenti in throno et Agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum.* Et quando venerit in majestate sua et Patris, sic timebitur ab eis quos judicaturus est, ut dicant monitibus ei: *petris: Cadite super nos, et abscondite nos a facie sedentis supra thronum, et ab ira agni: quoniam venit dies magnus iræ ipsius, et quis poterit stare?* Transacto, omnes electi ex omnibus gentibus, et tribubus, et populis, et linguis, erunt stantes ante thronum in conspectu Agni; et amicti stolis albis, et palmæ in manibus eorum, et clamabunt voce magna dicentes : *Salus Deo nostro qui sedet super thronum, et Agno.* De quibus dicitur : *Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas, et dealbaverunt eas in sanguine Agni. Ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die et nocte in templo ejus; et qui sedet in throno, habitat super eos. Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus æstus; quoniam Agnus, qui in medio throni est, reget illos, et deducet illos ad vitæ fontes aquarum, et absterget Deus omnem lacrymam ex oculis eorum. Et lætitia sempiterna super caput eorum, gaudium et lætitiâ obtinebunt, et fugiet dolor et gemitus.* Hæc civitas Dei, id est universitas omnium sanctorum, non eget sole, neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus est Agnus. Et dicitur ei : *Non audietur ultra iniquitas in terra tua, vastitas et contritio in terminis tuis, et occupabit salus muros tuos, et postes tuas laudatio. Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te; sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur: quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, et complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes justii, in perpetuum hæreditabunt terram. Et videbunt gentes justum tuum, et cuncti reges inclytum tuum; et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit. Et eris corona gloriæ in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui. Non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabitur amplius desolata; sed vocaberis voluntas mea in ea, et terra tua inhabitabitur. Habitabit enim juvenis cum virgine, et habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam, et gaudebit super te Deus tuus. Non intrabit in*

eam aliquid coinquinatum, et faciens abominationem et mendacium: nec fatuæ virgines, quæ non sumpserunt oleum secum: nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni, et regnabunt in sæcula sæculorum.

VIII. Hæc præclara testimonia sancte Scripturæ ostendunt unitatem et æqualitatem sedentis super thronum et Agni, Patris videlicet et Filii, cum et unus dicitur dies magnus iræ ipsorum. Mansit enim æqualis Patri, etiam postquam factus est minor Patre. Unde et Patres sancti, doctores videlicet Ecclesiæ, in brevissimo hymno quem Psalmis, Antiphonis et Responsoriis subjungimus, cantandum tradiderunt: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto; sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum.* Et cum electi ex omnibus populis et linguis stare dicuntur ante thronum in conspectu Agni, et una salus cantatur ei qui sedet super thronum et Agno, et pariter illuminant civitatem suam: hoc ipsum ostenditur, ut sciamus unum esse Patrem et Filium, etiam postquam minor factus, obediens existit usque ad mortem, mortem autem crucis. *Propter quod Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen; ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Ostendit etiam caput exaltatum ad quantam sublimitatem elevat corpus suum, et unitatem capitis et corporis, sponsi videlicet et sponsæ. Unde dicitur: *Induit me vestimentis salutis, et indumento justitiæ circumdedit me quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatum monilibus suis.* Se enim dixit sponsum, se sponsam. Hæc tanta unitas est illud inæstimabile et ineffabile bonum, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod præparavit Deus diligentibus se; cum Agnus ille est sponsus gregis sui, pastor ovium suarum; et qui est agnus in passione, leo in resurrectione, aquila in ascensione, lapis quoque angularis, lapisque abscissus de monte sine inanibus, et factus est mons magnus implens omnem terram. Hoc est regnum quod in æternum non dissipabitur, et populo alteri non tradetur, et ipsum stabit in æternum. De hac unitate et ineffabili sublimitate capitis et corporis per Danielelem prophetam dicitur: *Aspiciebam in visione noctis; et ecce cum nubibus cæli quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit; et in conspectu ejus obtulerunt eum; et dedit ei potestatem, et honorem, et regnum; et omnes populi, tribus, et linguæ ipsi serrirent; potestas ejus, potestas æterna, quæ non aufertur; et regnum ejus, quod non corrumpetur.*

IX. Hæc unitas et sublimitas capitis et corporis, quæ futura est in specie et re, omni intentione pietatis jam nunc tenenda est in fide et in spe. Hanc sublimiter commendat Apostolus, cum dicit: *Qui descendit, ipse est, et qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores, ad con-*

summationem sanctorum in opus ministerii, in adificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionem Filii Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi; ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. Veritatem autem facientes in charitate, crescemus in illo per omnia, qui est caput Christus: cujus totum corpus compactum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in adificationem sui in charitate. Et iterum: Caput ex quo totum corpus, per nexus et conjunctiones subministratum et constructum, crescit in augmentum. Et alio loco: Sollicite servate unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus, et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Unus Deus est et Pater omnium, qui super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis. Item de unitate membrorum: Sicut enim corpus unum est, inquit, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum corpus sunt; ita et Christus. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judæi, sive gentiles, sive servi, sive liberi, et omnes in uno Spiritu potati sumus. Nam corpus non est unum membrum, sed multa.

X. Quod autem mediatio mediatoris Dei et hominum Domini nostri Jesu Christi conjungat Patri omnem electam creaturam, ita ut ista ineffabili unitate spiritus, nulla sit diversitas generis, conditionis et sexus, sed tam ex angelis, quam ex hominibus, una domus et una civitas Dei fiat, atque hujus tantæ et tam mirabilis unitatis unum caput sit Christus, ita docet Apostolus: *Nolite mentiri invicem, exspoliantes vos veterem hominem cum actibus ejus, et induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, secundum imaginem ejus qui creavit eum: ubi non est gentilis et Judæus, circumcisio et præputium, Barbarus et Scythæ, servus et liber, sed omnia et in omnibus Christus.* Et iterum: *Quicumque in Christum baptizati estis, Christum induistis. Non est Judæus, neque Græcus; non est servus, neque liber; non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu.* Et alibi: *Volo autem vos scire quod omnis viri caput Christus est; caput autem mulieris, vir; caput vero Christi, Deus. Itemque: Omnia enim vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.* Et alio loco: *Quid est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ: quia in ipso condita sunt omnia in cælis et in terra, visibilia et invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates. Omnia per ipsum et in ipso creata sunt; et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, et per eum reconciliari omnia in ipsum; pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ*

in terris, sive quæ in cælis. Et iterum : Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter; et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus et potestatis.

XI. Pro hac ineffabili unitate ipse mediator Dei et hominum, Deus homo, Christus Jesus, tempore passionis suæ rogavit Patrem, dicens : Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas. Sicut tu me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum. Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint et ipsi sanctificati in veritate. Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui creditari sunt per verbum eorum in me : ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, et ipsi in nobis, unum sint; ut mundus credat, quia tu me misisti. Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis; ut sint unum, sicut et nos unum sumus. Ego in eis, et tu in me; ut sint consummati in unum; et cognoscat mundus, quia tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum; ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi; quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Quando autem perficietur ista tanta et tam sublimis unitas, Apostolus diligentissime ostendit, dicens : Sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur; unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus, deinde hi qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat inimicos suos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors. Omnia enim subjecit sub pedibus ejus. Et iterum : Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba. Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est : Absorpta est mors in victoria. Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, aculeus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati, lex. Deo autem gratias, qui nobis dedit victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum. Ad hanc victoriam non pervenitur, nisi certo certando : quoniam non oportet coronari, nisi qui legitime certaverit.

XII. Hujus unitatis pars, quæ adhuc peregrinatur in terra, habet adversantes contra quos incesanter confligat : quia omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patiuntur. Sunt in primis diabolus et angeli ejus hostes nostri, contra quos armari nos vult Apostolus, dicens : Induite vos armatura Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli : quia non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae, in cælestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die

A malo, et in omnibus perfecti stare. Stare ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti lorica justitiæ, et calceati pedes in præparationem Evangelii pacis; in omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis omnia tela nequissimi ignea extinguere; et galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem, et obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu. Sunt etiam homines publice persequentes, de quibus ipse Dominus loquitur : Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos; et ad præsides et ad reges deducemini propter me, in testimonium illis et gentibus. Sunt quoque alii persecutores qui persequuntur inimicitiis, odiis, detractionibus, accusationibus, damnis, rixis et diversis asperitatibus : contra quos non armis pugnandum est, sed patientia et tolerantia; sicut Apostolus docet nos patientes esse debere ad omnes : et Dominus jubet non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dextera maxilla tua, præbe illi et alteram. Et iterum : Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri qui in cælis est. Et iterum : Si dimiseritis enim hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester cælestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet peccata vestra. Sunt etiam inimici fidei, et quibus Apostolus loquitur : Quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium. Contra quos pugnandum est non armis corporalibus, sed spiritualibus, exemplis videlicet, Scripturarum auctoritate, ratiociniis fidei et veritatis. Sunt etiam inimici quotidiani, quos nec loco nec tempore possumus declinare : quos Apostolus enumerat, dicens : Desideria carnis non perficiatis. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hæc enim sibi invicem adversantur, ut non quæcunque vultis, illa faciatis. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comessiones, et his similia : quæ prædico vobis, sicut prædixi : quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Contra quos pugnandum est, non solum ratione, sed et labore, abstinentia, continentia, vigiliis; sicut Apostolus suo nos exemplo informat, dicens : Castigo corpus meum et servituti subjicio; ne forte aliis predicans, ipse reprobus efficiar. Unde et discipulum instruens, et cæ se jam securus, juxta finem vitæ suæ, ita gloriatur, dicens : Tu vero rigila, in omnibus labora, opus fac evangelistæ, ministerium tuum imple. Ego enim jam delibor, et tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In

reliquo, reposita est mihi corona justitiæ, quam red- det mihi Dominus in illa die justus judex; non solum autem mihi, sed et omnibus qui diligunt adventum ejus.

XIII. Inter hæc omnia caveat fidelis, ne omnino vel in modico in propriis viribus præsumat, sed de Dei adjutorio, ut ad finem honorum pervenire, vel in bono possit opere perdurare: quia Dominus ait: *Sine me nihil potestis facere.* Et Apostolus: *Deus est qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate.* Et iterum: *Gratia salvi facti estis per fidem, et hoc non ex vobis.* Et iterum: *Non quod idonei simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et Dominus: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo; nulla vero facit homo bona, quæ non Deus præstet ut faciat homo. Suam namque voluntatem homines faciunt, non Dei, quando id agunt quod Deo displicet. Quando autem ita faciunt quod volunt, ut divinæ serviant voluntati; quamvis volentes agant quod agunt, illius tamen voluntas est a quo et præparatur et jubetur quod volunt. Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito. Sua bona Deus prævidet, præscit, adjuvat, et remunerat in nobis. Nemo bonus nisi solus Deus, qui non est alterius bono bonus. Homines autem, non proprio, sed Dei bono, sunt boni; qui est fons et origo bonitatis; imo qui est bonitas: a quo omne bonum, et sine quo nihil boni.

XIV. Hæc est fides et spes catholicæ Ecclesiæ, quæ est columna et firmamentum veritatis, in lege et prophetis, psalmis et hymnis prædicata, per apostolos evangelizata, per martyres testificata, per doctores exposita. Quidquid huic fidei contrarium invenitur, et quæque dissona et discrepantia, inepta sunt, et profana, atque inaniloquia, quæ multum proficiunt ad impietatem, ac per hoc doctrina dæmoniorum et antichristorum, de quibus Apostolus ait: *Filioli, novissima hora est; et sicut audistis quia Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt.* De quibus alius apostolus: *Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, et os illorum loquitur superbiam, quorum omnium caput est Antichristus.* De quo Apostolus: *Rogamus vos autem, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi et nostræ congregationis in ipsum, ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Ne quis vos seducat illo modo. Quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Non retineatis quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc quid detinent scitis, ut reveletur in suo tem-*

pore. Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat. Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui eum; cujus est adventus secundum operationem Satanæ, in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis, his qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, et judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. De hoc tempore et Dominus in Evangelio ait: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter electos breviabuntur dies illi. Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi et pseudopropheta; et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Ecce prædixi vobis.* De antichristo et Daniel propheta sic dicit: *Sermones contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret, et putabit quod possit mutare tempora et leges, et tradentur in manu ejus usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis. Et judicium sedebit, ut auferatur potentia, et conteratur, et dispereat usque in finem. Regnum autem, et potestas, et magnitudo regni, quæ est subter omne cælum, detur populo sanctorum Altissimi, cujus regnum sempiternum est.* Et iterum: *De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum; et factum est grande contra meridiem, et contra orientem, et contra fortitudinem; et magnificatum est usque ad fortitudinem cæli; et dejecit de fortitudine, et de stellis, et conculcavit eas. Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est, et ab eo tulit juge sacrificium, et dejecit locum sanctificationis ejus. Robur autem datum est contra juge sacrificium propter peccata; et prosterneretur veritas in terra, et faciet, et prosperabitur. Et iterum: Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie, et intelligens propositiones; et roborabitur fortitudo ejus, sed non in viribus suis; et supra quam credi potest, universa vastabit, et prosperabitur, et faciet. Et interficiet robustos, et populum sanctorum, secundum voluntatem suam: et dirigetur dolus in manu ejus, et cor suum magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos, et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur. Et iterum: Et faciet juxta voluntatem suam rex, et elevabitur, et magnificabitur adversum omnem Deum; et adversum Deum deorum loquetur magna, et dirigetur, donec compleatur iracundia: perpetrata quippe est definitio. Et Deum patrum suorum non reputabit, et erit in concupiscentiis seminarum, nec quemquam deorum curabit, quia adversum universa consurget. In libro Apocalypsi: Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem cornua septem, et capita decem, et super cornu ejus decem diademata; et super capita ejus nomen blasphemiarum. Et bestia*

quam ridi, similis erat pardo, et pedes ejus similes ursi, et os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam et potestatem magnam. Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem, et plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam. Et adoraverunt draconem qui dedit potestatem bestię; et adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestię? et quis poterit pugnare cum ea? Et datum est ei os loquens magna, et blasphemiam, et data est illi potestas facere menses quadraginta dños. Et aperuit os suum in blasphemias, ad Deum blasphemare nomen ejus, et tabernaculum ejus, et eos qui in cœlo habitant. Et datum est ei bellum facere cum sanctis, et vincere illos. Et iterum: Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra; et habebat cornua duo similia agni, et loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestię omnem faciebat in conspectu ejus; et fecit terram et inhabitantes in ea adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis. Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seduxit habitantes terram, propter signa, quę data sunt illi facere in conspectu bestię. Et iterum: Ego tibi dicam sacramentum mulieris, et bestię quę portat eam, quę habet capita septem, et cornua decem. Bestia quam vidisti fuit, et non est, et ascensura est de abyssu, et in interitum ibit; et mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in libro vitę a constitutione mundi), videntes quę erat, et non est. Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, et reges septem sunt. Quinque ceciderunt, unus est, alius nondum venit; et cum venerit, oportet illum breve tempus manere. Et bestia quę erat et non est, ipsa octava est, et de septem est, et in interitum vadit. Et decem cornua quę vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipiunt post bestiam. Hi consilium unum habent et virtutem, et potestatem suam bestię tradent. Uti cum Agno pugnabunt, et Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum, et qui cum illo sunt vocati, electi et fideles. Et iterum: Et vidi bestiam, et reges terrę, et exercitus eorum congregatos ad faciendum pręlium cum illo qui sedebat in equo, et cum exercitu ejus. Et apprehensa est bestia, et cum ipso pseudopropheta qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestię, et qui adorant imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphuris, et cęteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius. Et iterum: Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, et exiet, et seducet gentes quę sunt super angulos terrę Gog et Magog, et congregabit eos in pręlium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascendentur super altitudinem terrę; et circumierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. Et descendit ignis a Deo de cœlo, et devoravit illos; et diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum

A ignis et sulphuris, ubi bestia et pseudopropheta cruciantur die ac nocte in sæcula sæculorum.

XV. Tres hic dicuntur, diabolus videlicet, et bestia, quę est Antichristus, et pseudopropheta, quę omnem potentiam Antichristi ostensura est in signis et prodigiis mendacibus. Et duę bestię, operante diabolo, eminentiores sunt in universo corpore perditorum. Et diabolus quidem est inventor et causa omnis mali, tanquam hominibus mortaliter viventibus invisibilis. Est et homicida est ab initio. Universa mala quę operatus est, maxime per homines exercuit et exercet. Illum autem primum malum quod in deceptione primorum hominum perpetratus est, per serpentem fecit; quia nec erat homo, per quem primi homines deciperentur. Per serpentem locutus Evę, per Evam Adę. Deinde per Cain occidit Abel. Et deinceps pullularunt omnia mala, et creverunt iniquitates, et crescunt adhuc, donec perveniant ad summum mali; quando Deo permittente et ordinante assumpturus est sibi diabolus vas aptissimum, hominem videlicet illum damnatum et perditum, caputque perditorum; qui in tantam excrescet malitiam, ut homo omnium pessimus ostentare se possit, et audiat tanquam sit Deus, et contra universa consurgat, et extollat se ac jactet super omne quod dicitur Deus et quod colitur: ita ut de illo jam dictum sit a Domino: Non est super terram potestas quę comparatur et qui factus est ut nullum timeret. Omne sublimis videt. Ipse est rex super universos filios superbię. Ut sciamus de illo dictum esse, superius ostenditur, ubi dicitur: Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit, neque hasta, neque thorax.

XVI. Quod autem unum corpus sit omnium perditorum, cujus isdem Antichristus caput sit, superius ostenditur, ubi dictum est: Membra coherentia sibi carniū ejus. Et iterum: Corpus illius quasi scuta fusilia; compactum squamis se prementibus. Una uni conjungitur, et ne spiraculum quidem incedit per eas: alteri una adhærebit, et tenentes se nequaquam separabuntur. De quo corpore et capite ejus, id est, diabolo, vel Antichristo, et per Ezechielem prophetam dicitur: Ecce ego ad te Pharao rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, et dicitis: Meus est fluvius, et ego feci memetipsum. Et ponam frænnum in maxillis tuis, et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis; et extraham te de medio fluminum tuorum, et universi pisces tui squamis tuis adhærebunt, et projiciam te in desertum, et omnes pisces fluminis tui. De cujus potentia et in psalmo, secundum Hebraicam tamen translationem, dicitur: Impius secundum altitudinem furoris sui non requirit, nec est Deus in omnibus cogitationibus ejus. Parturiunt vię ejus in omni tempore. Longe sunt judicia tua a facie ejus. Omnes inimicos suos despicit. Loquitur in corde suo. Non movebor de generatione in generationem, ero sine malo. Maledictione os ejus plenum est, et dolis, et avaritia; sub lingua ejus dolus et iniquitas. Sed et insidiatur

juxta vestibula in absconditis, ut interficiat innocentem. Oculi ejus robustos circumspiciant; insidiatur in abscondito, quasi leo in cubili. Insidiatur ut rapiat pauperem, dum attraxerit eum ad rete suum, et contractum subjicit, et irruet viribus suis valenter. »

XVII. Hoc corpus diaboli atque Antichristi, quale in presenti sit, et quid illi in futuro maneat, demonstratur in alio psalmo, ubi dicitur : *Quid gloriaris in malitia. qui potens es iniquitate?* et cætera. De hoc corpore perditorum loquitur et liber qui inscribitur Sapientia, qualiter in fine temporum oppressum æternis miseris gerat seram et infructuosam pœnitentiam, dicens : *Tunc stabunt justi in magna constantia, et cætera quæ subsequuntur. Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol intelligentiæ non ortus est nobis. Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis; et ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid divitiarum jactantia contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, et tanquam nuntius percurrens, et tanquam navis quæ pertransiit fluctuantem aquam.* Quod autem ex angelis et hominibus perditis unum corpus sit, uno cruciatui deputatum, Dominus ostendit in Evangelio, ubi ait se dicturum in judicio : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.* De hoc cruciatu malignorum angelorum et hominum Isaia propheta in fine libri sui ait : *Egredientur* (haud dubium quin sancti) *et videbunt cadavera virorum qui prævaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur, et erunt usque ad satietatem visionis omni carni.* Hæc pœna et locus pœnarum nominatur in Evangelio tenebræ exteriores, ubi jactatur servus ille qui non arguitur de fraude, sed de inutilitate, quia acceptum talentum negotiando multiplicare noluit; et alter, qui ad nuptias vestitus veste nuptiali non interfuit, ligatis manibus et pedibus proficitur. Ipse locus frequenter in Scripturis nominatur infernus; sicut est illud in Parabolis : *Semita vitæ super eruditum, ut declines de inferno novissimo*; et Ezechias rex justus Domino ait : *Non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te.* Et in psalmo : *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Et iterum : *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum.* Et beatus Job : *In profundissimum, ait, infernum descendunt omnia mea.* Nominatur et aliis nominibus, sicut isdem beatus Job iterum ait Domino : *Dimitte ergo me ut plangam paululum antequam vadam, et non revertar ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine; terram miseræ et tenebrarum, ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.* Quid enim terræ tenebræ nomine nisi terra tartari clausa signatur? Nec immerito infernus terra dicitur : quia quicumque

BALUZII

* *Mors sine morte.* Sumptum est istud ex sancto Gregorio in libro ix Moralium in Job, cap. 48.

A ab eo capti fuerint, stabiliter tenentur. Ergo qui a conspectu districti judicis expulsus tenetur, miserat et tenebrarum terra cohibetur : quia foris dolor cruciat quos divisos a vero lumine intus cæcitas obscurat : transactorum illa ultrix flamma vitiorum concrementationem et lumen non habet.

XVIII. Sciendum tamen quia sicut *in domo Patrie mansiones multæ sunt pro diversitate virtutis*; sic damnatos diverso supplicio, gehennæ ignibus subicit disparilitas criminis : quæ scilicet gehenna, quamvis cunctis una sit, non tamen cunctos una eademque qualitate succendit : quæ tamen supplicia in se demersos et ultra vires cruciat, et in eis vitæ subsidium exstinguentes servant; ut sic vitam terminus puniat, quatenus semper sine termino cruciatus vivat, quia et ad finem per tormenta properat, et sine fine deficiens durat. Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia et mors vivit, et finis semper incipit, et deficere defectus nescit; quamvis illic ignis et ad consolationem non lucet, et tamen ut magis torquet ad aliquid lucet. Nam sequaces quoque suos secum in tormento reprobi flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt : quatenus qui eorum vitam carnaliter contra præcepta Conditoris amaverant, ipsorum quoque eos interitus in augmento suæ damnationis affligat. Hic locus suppliciorum dicitur et lacus, sed in quo non est aqua, sicut per Zachariam dicitur : *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vincos tuos de lacu in quo non est aqua.* Et per Ezechiam regem justum : *Non expectabunt, qui descendunt in lacum, veritatem tuam.* Dicuntur novissima laci, et fundamenta laci, et novissima abyssi.

XIX. Vos ergo abluti aqua baptismatis, et honorati nomine Christiano, signoque salutis signati, pensate attente, et perpendite diligenter, si habemus quod merito timeamus, si est quod omni sollicitudine mentis cavere debeamus; et inde cogitare nullatenus negligamus, sicut et sacer psalmus docet, dicens : *Quoniam iniquitatem meam annuntiabo, et cogitabo pro peccato meo.* Et iterum : *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper*; et non solum mentes nostras cogitando, sed et linguas nostras loquendo, ibi occupemus. Cætera pericula temporalia quanto minora sunt, tanto minus nos sollicitent. Ista autem quanto majora sunt, tanto magis nos conturbent et contristant, et profundis doloribus, suspiriis atque gemibus compungant; ut fiat nobis quod scriptum est : *Confite, Domine, timore tuo carnes meas : a judiciis enim tuis timui.* Pensate fideliter quod beatus Job de se fatetur, dicens : *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, et pondus ejus ferre non potui.* Si ille qui sic timebat, potuit unquam vanis cogitationibus occupare mentem, aut otiosis verbis

NOTÆ.

Vide notas nostras ad librum III Salviani de Gubernatione Dei.

linguam; circumferte oculos mentis vestrae per vicinas regiones, et considerate mortales nostris temporibus. Ad quid eos videtis vacare? quid cogitare, loqui et facere? quanti sunt qui contentur agere quod Apostolus praecipit, dicens: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus est ad aedificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Et iterum: *Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes et componentes vosmetipsos psalmis, hymnis, canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu, gratias agentes Deo et Patri per ipsum.* Et iterum: *Quid ergo est, fratres? Cum convenitis, unusquisque vestrum psallum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet; omnia ad aedificationem fiant.* Et iterum: *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud aliquid facitis, omnia in gloria Dei facite.* Vere omnino, sicut Dominus ait: *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona.* Sicut ergo verissimum est quia qui thesaurum bonitatis habet in corde, non potest aliter nisi ut bona cogitet et loquatur; ita qui inania et inutilia loquitur, demonstrat se inanem et vacuum esse a gratia spiritali. Nam si non esset, curreret; et procul dubio se audientes aedificaret in fide et gratiarum actione ad gloriam Dei.

XX. Ecce audistis nunc et bona, quae ex toto corde amare et desiderare debeatis; audistis et mala, quae ex tota virtute et omni conamine fugere debeatis. Propter quod pensate quem locum habere possit inter utrumque periturarum rerum amor, et transitorii damni et periculi timor. Sciendum omnino quia sicut amare illicita aut immoderata bona temporalia, peccatum est; ita timere inordinate, peccatum omnino est; et tam grande peccatum, ut inter caetera peccata annumeretur, et a regno caelorum excludat, et aeternis poenis addicat, sicut in Apocalypsi legitur: *Timidis autem, et incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatriis, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardente igne et sulphure, quod est mors secunda.* Beatus quoque Petrus apostolus non solum docet non timendum persecutores, sed nec laesionem putare quilibet mali persecutores inferre possunt, duo conjungens testimonia psalmi et prophetae Isaiae, dicens: *Oculi Dei sunt super justos, et aures ejus ad preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala.* Et, *Quis est qui vobis noceat, si boni aemulatores fueritis?* Hoc ipsum et per prophetam Dominus praecipit, dicens: *Nolite timere opprobria hominum, et blasphemias eorum ne metuatis. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis; et sicut lanam, sic devorabit eos tineae. Salus autem mea in sempiternum erit.* Similiter et per semetipsum in Evangelio jubet: *Nolite timere, inquit, eos qui corpus occidunt, et post haec non habent amplius quid faciant.*

XXI. Non timere autem corporis persecutores

A magnum Dei esse munus Dominus ostendit, cum loquitur ad Jeremiam, dicens: *Tu ergo accinge lumbos tuos; et surge, et loquere ad eos omnia quae ego praecipio tibi. Ne formides a facie eorum: nec enim timere te faciam vultum eorum. Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam, et in columnam ferream, et in murum aeneum, super omnem terram.* Similiter et ad Ezechielem: *Ecce dedi, ait, faciem tuam valentiorum faciebis eorum, et frontem tuam duriorum frontibus eorum, ut adamantem, et ut silicem, dedi faciem tuam. Ne timeas eos, neque metuas a facie eorum; quia domus exasperans est.* Et quia timere inimicum, qui solum corporale damnum inferre potest, grave crimen est; idcirco instruit nos psalmus ita orandum: *Exaudi, Deus, orationem meam, cum deprecor: a timore inimici eripe animam meam.* Quasi dicat: *A timore inimici libera me, et subde timori tuo.* Tale est quod in alio psalmo dicitur: *Quoniam multi bellantes adversum me, ab altitudine diei timebo, ego vero in te sperabo.* Quod sic accipiendum est, quasi diceret: *Multi quidem pugnant contra me. Ego autem auxilio gratiae tuae firmatus, sperans in te, non multitudinem eorum, sed tuum excelsum timebo lumen.* Illi ergo qui bellantur adversum me, non possunt penetrare altitudinem diei, cujus apostoli duodecim sunt ore [F., horae] fulgentes.

XXII. Qui autem veraciter in Domino confidunt, securi se dicunt in Deo: *Laudabo sermones meos, in Deo speravi. Non timebo quid faciat mihi caro.* Et iterum: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* Quis enim accusabit adversus electos Dei, ut ait Apostolus? Et iterum: *Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius (sicut scriptum est: Quia pro te mortificamur tota die, aestimati sumus ut oves occisionis)? sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos.* Perfecte itaque Christiani non solum non timent tribulationes, verum etiam gloriantur in tribulationibus; scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus eorum per Spiritum sanctum, qui datus est eis; et omne gaudium existimant, cum in tentationes varias incidunt: absque ulla ambiguitate noverunt se tribulationibus et angustiis conflari, examinari et purgari, sicut aurum et argentum in fornace ignis, non sicut paleas, aut scenum. Quia ad hoc illis ignem tribulationis adhibet Pater caelestis, ut sordes abluat, non ut in cinerem convertat. Sanctorum itaque vox est in psalmo dicentium: *Quoniam probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium.* Haec omnia patiuntur variis persecutionibus. Tolerant plerumque superiores, quasi super capita impositos, quos noverunt esse peiores. Tolerant autem, non solum tribulatio-

nes, sed et tentationes, quasi ignem et aquam, per adversa scilicet et prospera. Cavent omnino ne eos aut ignis exurat, aut aqua corrumpat. Transeuntes autem per ignem et aquam, hoc est, per prospera et adversa, educuntur in refrigerium; ubi jam nullum timent inimicum, nullam sustinent molestiam, quia perpetuum refrigerium et perpetua quies perseverat.

XXIII. Ut autem ad hoc perveniant, quid agendum est omnibus fidelibus inter tot mala et transitura et mansura, toleranda et fugienda, nisi quod Dominus et Redemptor noster, liberator, et moderator, cum de ultimis tribulationibus instrueret discipulos, præcepit, dicens : *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quæ futura sunt, et stare ante Filium hominis.* Similiter et cum de sua jam instanti passione eos mone- ret, dicit : *Orate ne intretis in tentationem.* Nam et antea interrogatus a Phariseis quando venit regnum Dei, cum respondisset, subjunxit, dicens : *Quoniam oportet semper orare, et non deficere* : ostendens hoc per parabolam de iudice duro, et vidua interpellante importune. Nam et in alio loco, cum per parabolam diceret quemdam importune rogantem impetrasse commodo dari sibi panes a quodam, subiecit, dicens : *Et ego vobis dico, Petite, et dabitur vobis; quærite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui quærit invenit, et pulsanti aperietur.* Et post paululum : *Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris; quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se?*

XXIV. De qua re, id est assiduitate vel potius importunitate orationum, quam solliciti et intenti esse debeant fideles, plena est omnis sacra Scriptura Novi et Veteris Testamenti exemplis et præceptis, in quibus (quod incomprehensibile est hominibus) aliqua quæ omnipotens Deus promisit futura, sic distulit, ut orationibus obtinerentur. Unde et Petro apostolo detento ab Herode, et in carcere truso, oratio ab Ecclesia fiebat sine intermissione ad Deum. Et Paulus exhortatur auditores suos, dicens : *Orantes omni tempore in spiritu, et in ipso vigilantes in omni instantia et obsecratione, pro omnibus sanctis, et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii, pro quo legatione fungor in catena ista, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui.* Et in alio loco similiter : *Orationi instate, ait, vigilantes in ea gratiarum actione; orantes simul et pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi (propter quod etiam vinctus sum) ut manifestem illud, ita ut oportet me loqui.*

XXV. Quod autem non tantum pro se unusquisque, aut pro sanctis, debeat sollicitus esse in oratione, sed et pro omnibus hominibus, idem beatus Paulus sic ostendit, præcipiens : *Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro re-*

gibus, et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus, in omni pietate et castitate. Quod vero non solum in omni tempore, sed et in omni loco, hoc fieri debeat, ostendit, post paucam subjungens : *Volo ergo viros orare omni loco. levantur puras manus sine ira et disceptatione. Similiter et mulieres in habitu ornato, cum verecundia et sobrietate.*

XXVI. Sciendum ante omnia quia oratio sicut esse debet sine ira et disceptatione, ita et sine hæ- sitatione, cum tota fiducia et fide. Quod in multis quidem locis ostenditur; sed præcipue in illo, ubi Petrus Domino dicit : *Rabbi, ecce ficus, cui maledixisti, aruit. Et respondens Jesus, ait illis : Habete fidem Dei. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti : Tolle te et mitte te in mare, et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei.* Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petieritis, credite quia accipietis, et venient vobis. Hoc modo orandum et beatus Jacobus apostolus admonet, dicens : *Si quis sapientiam postulet a Deo qui dat omnibus affluenter, et non improperat, ei dabitur. Postulet autem in fide nihil hæsitans. Qui enim hæsitat, similis est tempestati maris, quæ a vento movetur, et circumfertur. Non ergo æstimet ille homo quod accipiat aliquid a Domino. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Tantam fidem et fiduciam præstat magna multitudo dulcedinis Dei, cui in alio psalmo dicitur : Quia, tu Domine, suavis et mitis, et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te.* Et nobis per prophetam dicitur : *Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti sunt liberos, et omne onus dirumpere. Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, et sanitas tua citius orientur, et anteibit faciem tuam iustitia tua, et gloria Domini colliget te. Tunc invocabis, et Dominus exaudiet te; clamabis, et dicit : Ecce adsum.* In quibus verbis aperte demonstrat quod qui pie audit Dominum, misericorditer auditur a Domino. Sed hos propheticos versus alia translatio sic inchoat : *Dissolve obligationes violentarum cautionum, dimitte fractos in remissionem, et omnem scripturam iniquam conscinde, et in fine, adhuc loquente te, dicit, Ecce adsum.* Quod valde necesse est, ut prædicetur, audiatur et impleatur.

XXVII. Hanc multitudinem dulcedinis suæ omnipotens et misericors Dominus per Ezechielem prophetam annuntiat clementer, et dicit : *Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite a vobis omnes prævaricationes vestras quibus prævaricati estis, et facite vobis cor novum et spiritum novum. Et quare moriemini, domus Israel? Quia nolo mortem merientis, dicit Dominus. Revertimini, et vivite. Sic et per Isaiam ostenditur, cum dicit : *Derelinquat impius viam suam, et vir iniquus cogitationes suas, et revertatur ad Dominum, et miserebitur ejus, et ad Deum**

nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Hanc A qui aspiceret. Desperastis omne consilium meum, et
suavitatem misericordiae suae Dominus nobis offert increpationes meas neglexistis. Ego quoque in inter-
per eundem prophetam, dicens: *Memento horum Jacob et Israel, quoniam servus meus es tu. Formari tu, servus meus es tu, Israel, non oblivisceris mei: delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua: revertere ad me, quoniam redemi te. Et iterum: Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non recordabor.*

XXVIII. Qui autem has dulcissimas vocationes Dei neglexerint in praesenti tempore, dum inveniri potest, et dum prope est, et venerit tempus jam non operandi, sed recipiendi unumquemque secundum opera sua, audiens amaras improperationes: *Vocavi, et renuistis; extendi manus meas, et non fuit B exercituum.*

AGOBARDI FLEBILIS EPISTOLA

• DE DIVISIONE IMPERII FRANCORUM INTER FILIOS LUDOVICI IMPERATORIS

I. Domino gloriosissimo Ludovico imperatori Agobardus servulus.

Cum unusquisque fidelis omni fideli fidei sinceritate debeat, dubium non est quod praecipue fideli praelato, cui res publica ad gubernandum commissa est, fides servanda sit ab omnibus, qui divinae dispositioni fideliter subjecti sunt, sicut Apostolus docet: *Omnis, inquam, anima potestatibus sublimioribus subdita sit*: quanquam circa nullum infideliter agendum sit. Propter quod et alius apostolus dicit: *Subditi estote omni humanae creaturae propter Deum*: et docemur orare pro omnibus hominibus, pro regibus et his qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate. Et in alio loco dicitur: *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

II. Cum autem haec ita sint, et omnes vobis fideles esse debeant, quomodo quisquam fidelis vobis esse poterit, si videns aut intelligens vestrum periculum, non se ingerit quantum potest, ut vobis indicet et cognitum faciat, si tamen locus aut facultas penitus illi non denegatur? Testor omnipotentem Deum, qui scrutator est cordium et renum,

quia nulla alia exstat causa, pro qua haec scribere praesumo, nisi quia doleo, quantum dicere non possum, de periculis quae vobis imminere videntur, et maxime animae. Nam quanto excellentiori substantia est anima corpore, tanto excellentiori sollicitudine curam animae gerere debemus, quam corporis; ita Domino docente in Evangeliiis, sicut ipsi optime nostis.

III. Anno itaque praesenti, in attritione et commotione, agitatione et afflictione terrae et habitantium in ea quanta mala increbuerint, nemo hominum est qui enumerare possit, nulla exigente causa, nulla compellente necessitate ut ita fieri oporteret certamina quae tenemus: quia si voluissetis, tranquillam et quietam vitam ageretis cum filiis vestris, non minus quam e pater vester, et avus. Adsit omnipotens et misericors Deus, qui habitator est pectoris vestri, adsit etiam patientia vestra, qua ceteros homines praecellit, ut haec quae suggero tranquille audire et perpendere dignemini.

IV. In illo tempore, quando filium vestrum d participem nominis vestri facere curastis, ita in publicum vestrum interrogando hoc inchoastis, dicen-

BALUZII NOTÆ.

^a In codice regio nullus hoc loco titulus exstat. Itaque cum retinimus qui a Massono inventus est. Quanquam animus erat istud quoque mutare. Sed quia titulus hic jam prevaluit, et flebilis epistolae nomine citari consuevit hic libellus, visum est mutari non debere.

^b Anno praesenti, id est, anno 833. Tunc enim Ludovicus filiorum rebellionem compescere meditatus, exercitum adversus eos collegit, infelici prorsus eventu, ut tradunt scriptores illorum temporum.

^c Pater vester et avus, Carolus Magnus et Pippinus.

^d Participem nominis vestri. Contigit istud anno 817, ut Eginhardus tradit. Ludovicus imperator, inquit, e generalem populi sui conventum Aquisgrani more solito habuit; in quo filium suum primogenitum Lotharium coronavit, et nominis atque imperii

sui socium sibi constituit. Sed fusius ista prosequitur auctor Chronici Moissiacensis, qui fidem etiam astruit rebus quas hic enarrat Agobardus. c An. 817 Ludovicus imperator, inquit, apud Aquis palatium celebravit Pascha. Et in ipsa aetate jussit esse ibi conventum populi de omni regno vel imperio suo, apud Aquis sedem regiam, id est, episcopos, abbates, sive comites et majores natu Francorum. Et manifestavit eis mysterium consilii sui quod cogitaverat, ut constitueret unum de filiis suis imperatorem. Habebat enim tres filios ex uxore Ermengarda regina. Nomen uni Clotarius, nomen secundi Pippinus, et nomen tertii Ludovicus. Tunc omni populo placuit ut ipse, se vivente, constitueret unum ex filiis suis imperare, sicut Carolus pater ejus fecerat ipsum. Tunc tribus diebus jejunatum est ab omni populo.